Stichting Vrienden van de Aaltense Synagoge

Esther-rol

Jaarverslag 2016

Van de voorzitter

Beste donateurs,

Het is al weer meer dan een jaar geleden dat met het leggen van 14 Stolpersteine een eind kwam aan dat project van onze stichting. Meer dan vier jaar is eraan gewerkt. Eerst de besluitvorming. Wat zijn de argumenten voor en wat is er tegen. Is het wel een taak van onze stichting? Na enkele vergaderingen viel het besluit van het bestuur om de stenen onder verantwoordelijkheid van de stichting 'Vrienden van de Aaltense Synagoge' te laten leggen. Daarna kwam het opsporen, controleren en vaststellen van de juiste namen en andere gegevens van onze Joodse medeburgers die door de bezetter, Nazi-Duitsland, in de Tweede Wereldoorlog uit hun huizen zijn gehaald en via Westerbork naar de vernietigingskampen zijn gebracht. Voor 34 inwoners van Aalten is een steen gelegd, 20 in 2015, 14 in 2016. Het project werd afgesloten met de opvoering van de voorstelling 'Bevroren tranen'. Er is eenmaal een financiële actie gehouden. De opbrengst was voldoende om alle stenen te kunnen leggen. Het bestuur is de gulle gevers zeer erkentelijk voor hun bijdragen en zegt dank aan allen die daadwerkelijk aan de voortgang van het project gewerkt hebben.

Ook in 2015 is er een zomerexpositie georganiseerd. 'Vreugde in Verdrukking', de Joodse feesten tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het doel is tweeerlei: Met de expositie de bezoeker in contact brengen met de Joodse cultuur en gebruiken en bezoekers een Synagoge laten zien en daarover vertellen. Op 43 dagen in de zomer, op de avond va 4 mei en tijdens de twee dagen van het museumweekend was de Synagoge voor het publiek opengesteld. We constateren dat een groot deel van de bezoekers via het Museum en de VVV de weg vinden naar de Synagoge. Gedurende het hele jaar door zijn er groepsbezoeken die na het maken van een afspraak plaatsvinden. In 2016 waren er 46 groepsbezoeken met ruim 1.100 bezoekers. Dat is meer dan in 2015. Toen waren er 39 groepsbezoeken met bijna 700 bezoekers. De groepen komen uit Nederland en Duitsland. Recent was het eerste elftal van voetbalclub Borussia Dortmund in de Synagoge. Het geven van groepsrondleidingen vereist rondleiders. We beschikken over deskundige rondleiders maar er kunnen nog wel een paar bij. Het bestuur is voortdurend op zoek naar hen die bereid zijn rondleidingen te geven.

Er is meer dat onze aandacht vraagt. Elk jaar brengt de Monumentenwacht een rapport uit over de onderhoudstoestand van het gebouw. Onze adviseur bouwzaken, Joop Theissen, brengt daarover advies uit. Meerdere malen heeft de Monumentenwacht geadviseerd om een inspectieluik aan te brengen om bij de ruimte boven het plafond te kunnen komen. Vorig jaar heeft

het bestuur besloten dat luik aan te brengen. Het is inmiddels gereed. Gelukkig is geen asbest aangetroffen. De verrichte werkzaamheden moeten nog worden afgesloten met het nodige schilderwerk. Het gebouw heeft ook een inventaris. Er bestaat reeds een overzicht van de ceremoniële en synagogale objecten in de Synagoge, daarnaast is er ook een andere inventaris zoals stoelen, kasten, tafels etc. Naar die andere inventaris heeft een commissie van drie personen gekeken en onlangs opgeschreven wat er aan moet veranderen of moet gebeuren om het in stand te houden. Eerst gaan we kijken wat we zelf kunnen doen, daarna komt het inschakelen van anderen aan de orde.

Zo is er altijd wat en gaat het werk aan onze doelstelling, de instandhouding van de Synagoge, jaar in jaar uit maar door.

19 april 2017, Tijme J. Bouwers, voorzitter

Van de bestuurstafel

Wijzigingen binnen het bestuur
Er waren het afgelopen jaar geen wijzigingen in de bestuurssamenstelling. Per 31 december 2016 was de samenstelling van het bestuur als volgt:

Dagelijks bestuur.

Tijme Bouwers, voorzitter	tel. 0543 - 471761	tjbouwers@hetnet.nl
Wim Mak, secretaris	tel. 0543 - 474206	wimmak@planet.nl
Jan de Ruijter, penningmeester	tel. 0543 - 472614	janderuijter@upcmail.nl

Leden per 1 januari 2017
Leo Berg, Enschede, namens de Permanente Commissie van het Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap.
Jan Willem Bulsink
Anton Debbink
Sallo van Gelder namens de Nederlands Israëlitische Gemeente Aalten
Willem Goosen
Hugo Kuiper
Tineke Ubbels-Koeman
Namens de Raad van Kerken Aalten - Bredevoort: vacant

Aantal vergaderingen in 2016
In 2016 kwamen we 6 maal bij elkaar in een bestuursvergadering; in januari, maart, april, mei, september en november. De commissie Stolpersteine, die

veel werk verzet heeft voor de legging van 14 Solpersteine op 13 april 2016, vergaderde tweemaal in 2015 en zes maal in de eerste maanden van 2016..

Sabbatvieringen

Helaas zijn ook het afgelopen jaar geen sabbatvieringen in de Aaltense Synagoge gehouden. De laatste dienst was de chanoeka-viering van 20 december 2011, toen in aanwezigheid van rabbijn Philipson.

Onderhoud van de synagoge

Het interieur van de synagoge is wat rommelig en het behoeft aanpassing. Eén van onze bestuursleden heeft zich het afgelopen jaar daarmee intensief beziggehouden. Hij heeft daar constructieve ideeën over en hij heeft de nodige plannen gepresenteerd, waarvan er nog maar enkele zijn uitgevoerd: de inrichting van de vrouwengalerij is sterk verbeterd dank zij de aanschaf en inrichting van een nieuwe boekenkast en het verplaatsen van o.a. de maquette. We hopen dat we dit jaar de verbetering kunnen doorzetten.

14 Stolpersteine

Op 13 februari 2015 legden we de eerste 20 Stolpersteine in het centrum van Aalten; op 13 april 2016 werd hierop een vervolg gegeven door het leggen van nogmaals 14 Stolpersteine in en rondom Aalten.

Hendrik Wiggers, gestorven 21 april 1945

De plechtigheden begonnen aan de Vellegendijk 17 waar een steen werd gelegd voor Hendrik Wiggers, die met zijn vrouw aan vier Joden onderdak bood. Alle vier overleefden de oorlog. De dochter van één van hen sprak tijdens die ochtend onder andere: *Als de familie Wiggers mijn familie niet had laten onderduiken, dan hadden mijn zus en ik er niet gestaan, en dan hadden mijn neef en nicht hier vandaag ook niet gestaan.* Zo zien we: door deze grootmoedige daden werden veel meer dan vier mensen gered. Hendrik Wiggers zelf kwam om.
Bij alle zes adressen waar we die dag stenen legden, werden In Memoriams uitgesproken, werden door leerlingen van Schaersvoorde indrukwekkende bijdragen geleverd door liederen en pantomime. Ook technische hulp bij de verzorging van het geluid

nam een aantal voor hun rekening. Na afloop was er een optreden van een groep basisschoolleerlingen in Elim.

Arnold van Gelder, gestorven 13 november 1941

We noemen de namen voor al diegenen voor wie op 13 april 2016 een steen gelegd werd:
Hendrik Wiggers, Vellegendijk 17; Levie van Gelder, Jula van Gelder-Landau, Arnold van Gelder, Dijkstraat 10a; Levie Salomon Schaap, Ella Schaap-Philips, Eliazar Hars Schaap, Frits Landau, Amalia Landau-Lorch, 't Dal 1; Salomon Goedhart, Philippina Lea Goedhart-Rosenburg, Hogestraat 94; Sally Fuldauer, Regina Fuldauer-de Jong, Grevinkweg 5; Wijnand Andriesse, Haartsestraat 64.

Gespannen aandacht aan de Vellegendijk 17

Het Stolpersteine-project werd op de avond van 13 april afgesloten in de Zuiderkerk met een optreden van Maarten Peters en Margriet Eshuijs met hun aangrijpende muziekvoorstelling **"Bevroren Tranen"**.

Kerk en Israël: twee avonden

Donderdag 18 februari 2016 organiseerde Kerk en Israël een avond met prof. Pieter van der Horst, bekend wetenschapper over de vroege wortels van het Jodendom en het Christendom. Thema: De breuk tussen het Jodendom en het Christendom. In een stampvolle synagoge wordt de geïnteresseerde bezoekers een grote hoeveelheid informatie gegeven over de vragen: hoe heeft het zover kunnen komen, hoe verliep het ontstaan van

de kloof tussen beide religies, hoe ontwikkelde zich de visie op Jezus gedurende de eerste eeuwen? Een zeer boeiende avond, zo vonden alle aanwezigen.

Donderdagavond 3 november kwam opperrabbijn Binyomin Jacobs naar Aalten op uitnodiging van de Commissie Kerk en Israël. *'Hoe kan het oeroude Jodendom antwoord geven op hedendaagse vragen'* was het onderwerp waarover hij sprak. Eerst, zo betoogde hij, was er de 'schriftelijke Tora', de openbaring die het volk Israël in de Sinaï ontving (de eerste vijf bijbelboeken). Daarna ontstond in de loop van eeuwen de mondelinge Tora, het geheel aan interpretaties, commentaren op interpretaties, van alle regels waaraan het Joodse volk zich houdt. Ook die mondelinge Tora werd op den duur op schrift gesteld in de Talmoed, ongeveer in het jaar 400. Rabbijn Jacobs maakte deze avond duidelijk dat ook nu altijd een antwoord kan worden gevonden op de omgang met nieuwe ontwikkelingen, van elektronika tot gentechnologie: Tora en Talmoed volstaan altijd als bron van ethiek, als bron van ons handelen en denken.

Aaltense Leerhuis

Ruim twintig jaar heeft mevrouw Gea Verhagen het Aaltense Leerhuis geleid. Zij is nu (helaas! zeggen vele Leerhuisdeelnemers) met dit werk gestopt: in april 2017 is van haar in een bijeenkomst, waarbij alle deelnemers en oud-deelnemers welkom waren, in de Synagoge afscheid van haar genomen.
Op het moment van schrijven ziet het er naar uit dat het de Commissie Kerk en Israël gelukt is voor Gea een opvolger te vinden. Bij voldoende deelname en een geschikt tijdstip van de week wil iemand dit werk overnemen.

Rubbings en rituelen
Joodse gebruiken in de grensstreek

Onder deze titel organiseerden de Aaltense Musea en de Synagoge gezamenlijk een expositie. Van 9 september tot en met 27 november 2016 hingen in het museum 12 'rubbings', gemaakt door de kunstenares Jenna Tas. De rubbings zijn afbeeldingen van de grafstenen van het kleine Joodse kerkhof in Bredevoort. In de expositieruimte stond daarnaast een aantal maquettes van synagogen uit plaatsen aan weerszijden van de grensstreek (waaronder die van Aalten).

EPIPHANIA SIEGLER

Tenslotte was er aandacht voor een tweetal belangrijke Joodse rituelen: er waren tafels gedekt, één voor de viering bij het begin van de sabbat en één voor de sederavond, de eerste avond van het Joodse Pesachfeest.

Rubbings zijn afdrukken op ware grootte die gemaakt worden op linnen of damast met behulp van grafiet, ongeveer op de manier waarop u vroeger een afdruk van een stuiver maakte op papier met de achterkant van een potlood. De geëxposeerde rubbings zijn door Jenna Tas in 1996 vervaardigd. Ze werden in dat jaar geëxposeerd in Bredevoort, als onderdeel van de tentoonstelling ‘Observatorium 96’. In 2014 zijn ze door haar overgedragen aan de Aaltense Musea; we schreven er over in het jaarverslag van 2014.

Naast Aaltense Musea en Synagoge werkten aan deze expositie ook mee de synagoge van Winterswijk, de Volkshogeschool in Ahaus en het museum Humberghaus Dingden.

Donateuravond 2016

Naar aanleiding van de bovengenoemde expositie is Jenna Tas op onze uitnodiging naar Aalten gekomen om te vertellen over haar rubbings en over het project dat er aan ten grondslag lag: ‘Een korrel verloren tijd’, een ‘project dat wil vertellen over de Joodse bevolking die ooit in Bredevoort geleefd heeft’, zoals zij zelf schreef.

We hielden deze donateuravond in de hal van het museum, zodat bezoekers ook de gelegenheid hadden om de expositie te bekijken.
Er kwamen ongeveer 50 bezoekers in het museum om deze belangwekkende avond mee te maken.

Zomerexpositie 2016

Van 15 juni t/m 10 september was de zomerexpositie **'Vreugde in verdrukking'** te zien in de Aaltense Synagoge.

De expositiecommissie heeft gekozen voor een aantal panelen van deze grotere expositie en deze tentoongesteld in de synagoge. Met behulp van Christenen voor Israel werd de tentoonstellingsruimte ingericht. Deze keer was gekozen voor een informatieve expositie waarbij in beeld werd gebracht op welke wijze de Joodse feesten toch gevierd werden ondanks de erbarmelijke omstandigheden waarin de Joden moesten leven tijdens WO ll. Met teksten werden de beelden verhelderd en er werden bijzondere voorwerpen getoond.

Enkele opmerking uit het gastenboek:

Indrukwekkende tentoonstelling. Het Joodse volk is veel aangedaan, maar toch overeind gebleven.

Wat een indrukwekkend verhaal. Hartelijk dank voor deze tentoonstelling en behazlacha met deze mooie synagoge met zoveel vrienden

Bijzondere tentoonstelling en heel leerzaam. Goed om hier bij stil te staan.

In totaal hebben 350 bezoekers de tentoonstelling bezocht.

De bezoeken aan de synagoge in 2016

Groepsbezoeken.
Acht basisscholen, 7 uit Nederland en 1 uit Duitsland. 24 Groepen met middelbare scholieren, 7 uit Nederland en 17 uit Duitsland. Verder catechesegroepen, kerkelijke groepen en vrienden- of familiegroepen.
Van de 7 Nederlandse basisscholen meldden zich 4 via De Gaostok, 3 voor het project 'Zij waren Aaltenaren zoals wij' en één voor ‘Kerken in de Kijker’. Uit Dortmund kwamen zes groepen, waarvan één groep kinderen van de Weingarten Grundschule, Dat is de basisschool waar in 2013 de schilderijen van de familie Lewy gemaakt werden, die sindsdien in het Museum hangen. Van alle groepen kwamen er 29 via het Museum(!), 17 groepen regelden rechtstreeks een afspraak voor een rondleiding.

Bezoekersaantallen:
Het aantal bezoekers op 4 mei na afloop van de Dodenherdenking blijft groot; totaal ongeveer 50.
Gedurende de zomeropenstelling van woensdag 15 juni tot en met zaterdag 10 september waren er 349 bezoekers, iets hoger dan vorig jaar (313). Inclusief 4 mei, Israël-zondag en wat ‘losse’ bezoekers, komen we op 408 (vorig jaar 410).
Samen met de groepsbezoeken komen we uit op 408 + 660 = 1514 bezoekers in 2015.

Hierna staan de aantallen groepen en bezoekers in een tabelletje dat loopt vanaf 2009 tot en met 2016:

			Groepen:			Alles samen
Jaar	Bezoekers		aantal groepen	aantal mensen		aantal mensen
2009	792		40	911		1703
2010	703		40	941		1644
2011	382		49	1107		1489
2012	461		44	984		1445
2013	447		40	737		1184
2014	558		39	801		1359
2015	410		39	660		1070
2016	408		46	1106		1514

Er is een gelijk aantal bezoekers van de zomeropenstelling, 4 mei enz. vergeleken met vorig jaar. Naast een gestegen aantal groepen is het aantal bezoekers behoorlijk gestegen. Het aantal deelnemers per groep is groter geworden.
Veel groepen bezoeken zowel het onderduik- en verzetsmuseum als de synagoge. In verreweg de meeste gevallen melden die groepen zich eerst bij het museum. Opvallend is de stijging van dat aandeel: in 2015 kregen we 39 groepen waarvan 9 via het museum, in 2016 waren die aantallen 46 resp. 30. Dankzij het museum wordt de daling van 2014 naar 2015 meer dan goed gemaakt.

Onze buitenlandse contacten

Nog regelmatig hebben we contact met Bocholt, veelal met Josef Niebur. Helaas was iedereen op 9 november verhinderd om de herdenking van de Kristallnacht in Bocholt bij te wonen, die jaarlijkse herdenking van de door de Nazi's geregisseerde geweldpleging tegen de Joden in Duitsland.

Sinds op 8 augustus 2013 een groep jongeren uit Dortmund tussen 13 en 18 jaar onder leiding van Herr Andreas Roshol de Synagoge bezocht, hebben we een aantal keren per jaar bezoek uit die stad; in het lopend jaar 2017 staat het aantal geplande en reeds gebrachte bezoeken, van jeugdigen tot volwassenen, tot begin juli al op 9. Zowel Synagoge als Museum worden bezocht. Grote waardering kunnen wij opbrengen voor de manier waarop door Duitsers omgegaan wordt met hun oorlogsverleden.

Websites

Onze website draait inmiddels vijf jaar: **www.synagoge-aalten.nl**
Voor ons èn voor u van groot gemak.

We zouden het erg op prijs stellen dat u, als u dat nog niet gedaan hebt maar wel de beschikking hebt over internet, **uw eigen emailadres toevoegt aan onze maillijst**. Dat kunt u op twee manieren doen: via de website (linksonder in de homepage bij NIEUWSBRIEF) of door een mailtje te sturen naar synagogeaalten@xs4all.nl U krijgt dan, op wisselende tijden, een nieuwsbrief toegestuurd. Afmelden kan op dezelfde manieren. Het jaarverslag blijft u in gedrukte vorm ontvangen.

In Noord- en Oost-Nederland bestaat sinds enige jaren een samenwerkingsverband, **Syneon** genaamd: Synagogen in Noord en Oost-Nederland. Dit verband heeft als gemeenschappelijk doel het vergroten van kennis over en begrip van Joods cultureel erfgoed. Onze secretaris Wim Mak is voorzitter. Mocht u meer informatie zoeken over synagogen in deze regio: er is een gezamenlijke website opgezet die u verder kan leiden naar de gezochte synagoge http://synagogen-noord-oost.nl/

Nog enkele websites die de moeite waard zijn:

www.joodsmonument.nl	Joods Monument
www.jonet.nl	Online community voor Joods Nederland

Onze plannen voor 2017

Zomerexpositie
Komend jaar zullen er werken tentoongesteld worden van de kunstenaar Sebanjah. Sebanjah is de Joodse naam en de kunstenaarsnaam van Sijbrand Smit.

Sijbrand Smit heeft een Joodse achtergrond en dit is kenmerkend voor zijn kunst. In een eigen ontwikkelde techniek verbeeldt hij verhalen en geschiedenis. Een jarenlange studie over de Thora heeft bijgedragen aan het kunstenaarsschap van de kunstenaar. Inspiratie voor de tekeningen vormen vooral: de Gebeden, de Feesten, de Holocaust, teksten uit de Thora maar ook Liefde, Muziek enz..

De tentoonstelling wordt geopend op zaterdag 17 juni om 16.00 uur en zal zoals gebruikelijk iedere woensdagmiddag en donderdagochtend en middag bezichtigd kunnen worden t/m 9 september.

Donateursavond 26 september 2017
In 1933 werden de zogenaamde Emslandkampen gebouwd. Eerst als concentratiekampen voor tegenstanders van Hitler, later voor het opsluiten van krijgsgevangenen uit Frankrijk, Italië, Polen en Rusland. Zonder machines, slecht gevoed en gekleed, moesten de dwangarbeiders onder vreselijke omstandigheden met slechts een schep het veen ontginnen. Velen vonden een onherroepelijke dood, waaronder ook Joodse slachtoffers.

De heer P. Albers heeft over deze 'vergeten' kampen een boek geschreven onder de titel *Gevangen in het veen, de geschiedenis van de Emslandkampen* in het Bourtanger Moor, pal over de grens ter hoogte van Groningen en Drenthe. Hij heeft toegezegd op dinsdag 26 september a.s. hierover te vertellen tijdens de jaarlijkse donateursavond van onze stichting. Noteert u de datum alvast in de agenda.

Een beeld uit een Emslandlager

Exploitatie-overzicht 2016

Voor geïnteresseerden ligt het "Jaarwerk" ter inzage bij de penningmeester.

Banksaldi	**31-12-2015**	**31-12-2016**
Rabobank betaalrek.	344,86	1.058,50
Spaarrekening	31.228,68	32.928,68
RESERVE	31.573,54	33.987,18

Het jaarresultaat wordt bepaald door het verschil van de saldi per 31-12-2015 en 31-12-2016

BATEN	**2016**	**Begroting 2016**	**Begroting 2017**
Donateursgelden	4.542,34	4.600,00	4.550,00
Entrees, giften	1.770,22	1.650,00	1.800,00
Verkopen diversen	85,00	120,00	60,00
Rente spaarrekening	0,00	210,00	200,00
Gebruik Synagoge	180,00	160,00	120,00
Omzetbelasting 2015 (2016)	911,00	910,00	415,00
Teruggave energ.bel. 2015 (2016)	58,00	70,00	170,00
Restant Stolpersteine	1.315,00		
Negatief saldo 2017			3.120,00
Totaal baten	**8.861,56**	**7.720,00**	**10.435,00**
LASTEN			
Vaste lasten	826,44	800,00	835,00
Nutsbedrijven	1.012,24	1.200,00	1.100,00
Onderhoud	539,39	600,00	4.500,00
Secretariaat, administratie	742,86	650,00	675,00
Winkel en keuken	22,94	155,00	55,00
Donateursavond	385,32	400,00	425,00
Zomerexpositie	575,72	625,00	630,00
Bankkosten	131,50	235,00	140,00
Diversen	830,33	500,00	730,00
Stimuleringsfonds Volkshuisvest.	894,80	890,00	895,00
Website	34,05	175,00	50,00
Omzetbelasting	453,13	500,00	400,00
Positief saldo 2015	2.413,64	990,00	
Totaal lasten	**8.861,56**	**7.720,00**	**10.435,00**

Ter herinnering aan de verwoesting van de Tempel in Jeruzalem

Het bankrekeningnummer van de Stichting "Vrienden van de Aaltense Synagoge" (Rabobank) is NL85 RABO 0380 2052 54

Onze Stichting is een Algemeen Nut Beogende Instelling (anbi). Dat betekent dat uw bijdrage aftrekbaar is voor de belasting.

Mocht u mensen in uw omgeving weten die mogelijk geïnteresseerd zijn in het werk van onze stichting en de synagoge, wilt u dan een eventueel donateurschap onder hun aandacht brengen? We hebben behoefte aan nieuwe donateurs!

Maar naast nieuwe donateurs hebben we ook nieuwe bestuursleden nodig. Mocht u bereid zijn een deel van uw tijd in dit nuttige werk te steken dan bent u van harte welkom.